

О.О. Бейгул, М.М. Корнійчук, Г.Л. Лепетова

СИСТЕМНЕ ФОРМУВАННЯ ДИНАМІЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА НЕСУЧУ КОНСТРУКЦІЮ ЗЧЛЕНОВАНОГО КОНТЕЙНЕРОВОЗА З U-ПОДІБНОЮ РАМОЮ

Анотація. Розроблена системна математична модель формування динамічних навантажень на несучу конструкцію зчленованого контейнеровоза з U-подібною рамою.

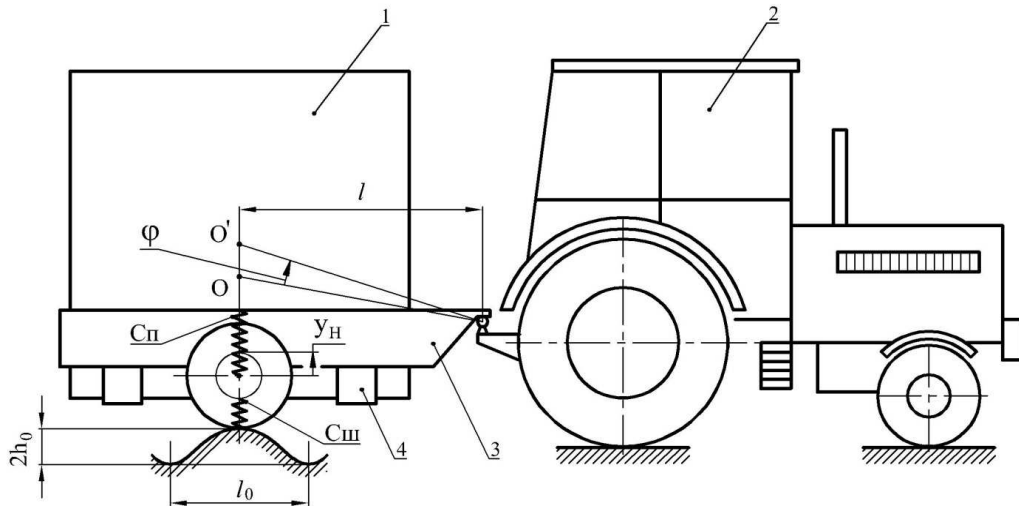
Постановка проблеми. Перспектива розвитку механізації технологічних транспортних операцій у металургійному виробництві тісно пов'язана з залученням нових транспортних засобів, у тому числі нетрадиційних компоновок. Так, для виконання перевезень, пов'язаних з автономним навантаженням, транспортуванням, розвантаженням та складуванням контейнерів ефективним слід вважати технологічний спецавтотранспорт з U-подібною рамою. Для науково обґрунтованого вибору таких несучих конструкцій вирішальну роль відіграють динамічні навантаження, формування яких описується математичною моделлю процесу збуреного руху контейнеровоза в умовах технологічних доріг металургійного виробництва.

Аналіз досліджень та публікацій. У ряді джерел [1, 2] описані автотранспортні засоби для транспортування вантажів у контейнерах та пакетах. Робота [3] цілком присвячена контейнеровозу з U-подібною рамою. Робота [4] висвітлює проблеми вибору типу несучих систем контейнеровозів з U-подібною рамою. Роботи [5-7] присвячені дослідженню динаміки дволанкових систем «тягач-напівпричіп».

Нерозв'язана частина загальної проблеми. Вище згадані наукові праці дають загальне уявлення про контейнерні перевезення, висвітлюють конкретні конструктивні рішення, розкривають методологію динамічних досліджень зчленованих транспортних засобів, але їм не вистачає конкретики, пов'язаної з компоновочними та конструктивними особливостями зчленованої машини з U-подібною рамою при визначенні розрахункових навантажень.

Мета роботи, таким чином, полягає у розробці системної математичної моделі формування динамічних навантажень на несучу конструкцію зчленованого контейнеровоза з U-подібною рамою в умовах технологічних перевезень металургійного виробництва.

Виклад основного матеріалу. Схема зчленованого контейнеровоза з U-подібною рамою подана на рис. 1.

1 – контейнер; 2 – тягач;

3 – напівпричіп з U-подібною рамою; 4 – ложемент

Рисунок 1 – Зчленований контейнеровоз з U-подібною рамою

У якості важливого припущення математичної моделі приймаємо, що точна кріплення напівпричепа до тягача не має вертикальних переміщень. Диференціальні рівняння коливань у збуреному русі отримуємо у формі рівняння Лагранжа другого роду

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial T}{\partial \dot{q}_j} \right) - \frac{\partial T}{\partial q_j} = - \frac{\partial \Pi}{\partial q_j} + Q_j^F, \quad (1)$$

де T – кінетична енергія системи, Дж;

Π – потенціальна енергія системи, Дж;

Q_j^F – j -а узагальнена сила неконсервативного походження, Н (Н·м);

q_j – j -а узагальнена координата.

Відповідно розрахунковій схемі приймаємо наступні узагальнені координати: ϕ – кут повороту напівпричепа відносно поперечної осі, яка проходить через точку кріплення, y_H – переміщення невіднесених частин напівпричепа.

Кінетична енергія системи приймає наступний вигляд:

$$T = \frac{1}{2} I \dot{\varphi}^2 + \frac{1}{2} m_n \dot{y}_n^2 + \frac{1}{2} m_c v^2, \quad (2)$$

де I – момент інерції напівпричепа з контейнером відносно поперечної осі, яка проходить через опорну точку, кг·м²;

m_n – маса невідвісаних частин напівпричепа, кг;

m_c – сумарна маса системи «тягач-напівпричіп», кг;

v – швидкість руху системи «тягач-напівпричіп», м/с.

Потенціальна енергія системи приймає наступний вигляд:

$$P = \frac{1}{2} C_{\text{п}} (l\varphi - y_n)^2 + \frac{1}{2} C_{\text{ш}} (y_n - h), \quad (3)$$

де $C_{\text{п}}$ – сумарний коефіцієнт жорсткості пружної підвіски напівпричепа, Н/м;

$C_{\text{ш}}$ – сумарний коефіцієнт жорсткості пневматиків напівпричепа, Н/м;

h – висота профілю нерівностей технологічної дороги під підвіскою напівпричепа, м.

У загальному вигляді можна записати

$$h = h_0 \sin \frac{2\pi x}{l_0}, \quad (4)$$

де h – висота нерівностей, м;

h_0 – амплітудне значення профілю нерівностей, м;

x – абсциса апроксимуючої функції нерівностей, м;

l_0 – довжина сіносоїди, яка апроксимує функцію нерівностей, м.

При русі системи

$$x = vt. \quad (5)$$

З урахуванням виразу (5) підйом коліс напівпричепа дорівнює

$$h = h_0 \sin \frac{2\pi v}{l_0} t \quad (6)$$

або після введення нового позначення

$$h = h_0 \sin \omega t, \quad (7)$$

де ω – кутова частота кінематичних збурень, 1/с.

Нехтуючи силами неконсервативного походження, підставляємо вирази кінетичної та потенціальної енергій у рівняння Лагранжа другого роду (1), отримуємо наступну систему рівнянь:

$$\left. \begin{aligned} I\ddot{\varphi} + C_{\Pi}l^2\dot{\varphi} - C_{\Pi}ly_{\text{H}} &= 0, \\ -C_{\Pi}l\dot{\varphi} + m_{\text{H}}\ddot{y}_{\text{H}} + (C_{\Pi} + C_{\text{Ш}})y_{\text{H}} &= C_{\text{Ш}}h_0 \sin \omega t. \end{aligned} \right\} \quad (8)$$

Стационарну частину розв'язання системи (8) будемо розшукувати у вигляді

$$\varphi = A_1 \sin \omega t, \quad (9)$$

$$y_{\text{H}} = A_2 \sin \omega t. \quad (10)$$

Підставляючи (9) та (10) у диференціальні рівняння (8), отримуємо наступну систему алгебраїчних рівнянь для визначення амплітуд коливань A_j :

$$\left. \begin{aligned} (C_{\Pi}l^2 - I\omega^2)A_1 - C_{\Pi}lA_2 &= 0, \\ -C_{\Pi}lA_1 + (C_{\Pi} + C_{\text{Ш}} - m_{\text{H}}\omega^2)A_2 &= C_{\text{Ш}}h_0. \end{aligned} \right\} \quad (11)$$

Далі скористаємось правилом Крамера розв'язання систем алгебраїчних рівнянь, розв'язання системи (11) має наступний вигляд:

$$A_j = \frac{\Delta_j}{D} \quad (j = 1, 2). \quad (12)$$

Тут D – визначник, складений з коефіцієнтів системи (11):

$$D = \begin{vmatrix} C_{\Pi}l^2 - I\omega^2 & -C_{\Pi}l \\ -C_{\Pi}l & C_{\Pi} + C_{\text{Ш}} - m_{\text{H}}\omega^2 \end{vmatrix}. \quad (13)$$

Розкриваючи визначник (13), отримуємо

$$D = I m_{\text{H}} (\omega^2)^2 - (C_{\Pi} m_{\text{H}} l^2 + C_{\Pi} I + C_{\text{Ш}} I) \omega^2 + C_{\Pi} C_{\text{Ш}} l^2. \quad (14)$$

Δ_j – визначник, який отримується з визначника D шляхом заміни j -го стовпчика стовпчиком, складеним з правих частин системи (11).

У такому разі отримуємо:

$$\Delta_1 = \begin{vmatrix} 0 & -C_{\Pi}l \\ C_{\text{Ш}}h_0 & C_{\Pi} + C_{\text{Ш}} - m_{\text{H}}\omega^2 \end{vmatrix} = C_{\Pi} C_{\text{Ш}} l h_0, \quad (15)$$

$$\Delta_2 = \begin{vmatrix} C_{\Pi}l^2 - I\omega^2 & 0 \\ -C_{\Pi}l & C_{\text{Ш}}h_0 \end{vmatrix} = (C_{\Pi} C_{\text{Ш}} l^2 - C_{\text{Ш}} I \omega^2) h_0. \quad (16)$$

Об'єднуючи вирази (14) – (16), отримуємо розв'язання системи диференціальних рівнянь (11):

$$\varphi = \frac{C_{\text{п}} C_{\text{ш}} l h_0}{I m_{\text{н}} (\omega^2)^2 - (C_{\text{п}} m_{\text{н}} l^2 + C_{\text{п}} I + C_{\text{ш}} I) \omega^2 + C_{\text{п}} C_{\text{ш}} l^2}, \quad (17)$$

$$y_{\text{н}} = \frac{(C_{\text{п}} C_{\text{ш}} l^2 - C_{\text{ш}} I \omega^2) h_0}{I m_{\text{н}} (\omega^2)^2 - (C_{\text{п}} m_{\text{н}} l^2 + C_{\text{п}} I + C_{\text{ш}} I) \omega^2 + C_{\text{п}} C_{\text{ш}} l^2}. \quad (18)$$

З виразів (17) та (18) витікає, що при відсутності кінематичних збурень, тобто при $h_0 = 0$, коливання системи не відбуваються, навантаження контейнеровоза відбувається у квазистатичному режимі. При наявності кінематичних збурень навантаження системи характеризується коефіцієнтом динамічності

$$k_{\text{д}} = \frac{l\varphi - y_{\text{н}}}{y_{\text{ст}}}, \quad (19)$$

де $k_{\text{д}}$ – коефіцієнт динамічності;

$y_{\text{ст}}$ – статичний прогин пружного елемента підвіски контейнеровоза, м.

Тут узагальнені координати φ та $y_{\text{н}}$ визначаються виразами (17) та (18) відповідно.

Якщо порівняти головний визначник (13) або у розкритому вигляді (14) з відповідним частотним визначником вільних коливань системи «тягач-напівпричіп», то неважко збагнути, що вони у точності співпадають при $\omega = p$, де p – власна кругова частота коливань системи. Але у цьому разі визначник обертається в нуль, що свідчить про появу резонансних режимів:

$$I m_{\text{н}} (\omega^2)^2 - (C_{\text{п}} m_{\text{н}} l^2 + C_{\text{п}} I + C_{\text{ш}} I) \omega^2 + C_{\text{п}} C_{\text{ш}} l^2 = 0. \quad (20)$$

Розв'язуючи біквдратне рівняння (20), а також зважаючи на вираз (6), отримуємо критичні параметри кінематичних збурень з наступного рівняння:

$$\frac{4\pi^2 v^2}{l_0^2} = \frac{C_{\text{п}} m_{\text{н}} l^2 + C_{\text{п}} I + C_{\text{ш}} I}{2I m_{\text{н}}} \pm \sqrt{\left(\frac{C_{\text{п}} m_{\text{н}} l^2 + C_{\text{п}} I + C_{\text{ш}} I}{2I m_{\text{н}}} \right)^2 - \frac{C_{\text{п}} C_{\text{ш}} l^2}{I m_{\text{н}}}}. \quad (21)$$

Прирівнюємо чисельник виразу (18) нулю:

$$(C_{\text{п}}C_{\text{ш}}l^2 - C_{\text{ш}}I\omega^2)h_0 = 0, \quad (22)$$

звідки отримуємо частоту антирезонансу системи «тягач-напівпричіп»

$$\omega^2 = \frac{C_{\text{п}}l^2}{I}, \quad (23)$$

а також відповідну швидкість

$$v_{\text{ар}} = \frac{ll_0}{2\pi} \sqrt{\frac{C_{\text{п}}}{I}}, \quad (24)$$

де $v_{\text{ар}}$ – швидкість пересування системи «тягач-напівпричіп» у режимі антирезонансу, м/с.

Висновок. Таким чином, розроблена системна математична модель формування динамічних навантажень на несучу конструкцію зчленованого контейнеровоза з U-подібною рамою з залученням математичного апарату аналітичної механіки, що дозволяє свідомо обирати розрахункові випадки навантаження, адекватні динамічні схеми для вибору раціональних за металомісткістю несучих систем контейнеровозів з U-подібною рамою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грифф М.И. Автотранспортные средства с грузоподъемными устройствами для перевозки грузов в контейнерах и пакетах / М.И. Грифф, Р.А. Затван, В.Ф. Трофименко. – М.: Транспорт, 1989. – 159 с.
2. Грушников В.А. Выбор транспортных средств для контейнерной доставки строительных грузов / В.А. Грушников // Промышленный транспорт. – 1987. – №11. – С. 7.
3. Золотарев А.Ф. Контейнеровоз на базе трактора Т-150К / А.Ф. Золотарев, И.А. Тоцкий // Промышленный транспорт. – 1979. – №6. – С.22.
4. Дослідження та вибір типу несучої системи автоскrapовоза з U-подібною рамою / [О.О. Бейгул, М.М. Корнійчук, Г.Л. Лепетова, Д.В. Найда] // Надійність металургійного обладнання. Зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-технічної конференції, 28–31 жовтня 2013р. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2013. – С. 138–141.
5. Бейгул В.О. Математична модель збуреного руху системи «буксировщик-автосамоскид»/ В.О. Бейгул, І.І. Лєєпа, Г.Л. Лепетова // Системні технології. – Дніпропетровськ: ДНВП «Системні технології», 2006. – Вип. 4(45). – С. 94–98.
6. Веселов Г.П. Аналитическое исследование колебаний системы тягач-прицеп / Г.П. Веселов, А.Н. Густомясов, В.И. Колмаков // Известия вузов. Машиностроение. – 1988. – №5. – С. 92–97.
7. Лобас Л.Г. Динамическое поведение двухзвенного автопоезда вблизи границы области устойчивости / Л.Г. Лобас, Ю.Л. Ващенко // Прикладная механика. – 1991. – Т.27. – №12. – С. 85–91.